

Satakunnan maakuntakaava

Välmisteluvalihe 2007

6. Maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen

SATAKUNTALAISET KULTTUURIYMPÄRISTÖT

SATAKUNTALIITTO
Alueiden käytön toimiala
Sirkka Lehto

LUONNOS 28.5.2007

Kannen kuvat:
- Kivi Pori
- Vanha Rauma

Sisällysluettelo

LUKIJALLE	5
1. JOHDANTO	6
2. MAAKUNTAKAAVOITUS	7
2.1 ESDP – Euroopan aluesuunnittelun ja aluekehityksen suuntaviivat	7
2.2 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	7
2.3 Maankäyttö- ja rakennuslaki	8
2.4 Satakunnan maakuntakaavan tavoitteet	8
3 . TEEMAA KOSKEVAT TUTKIMUKSET JA SELVITYKSET	8
3.1. Satakunnan kulttuuriympäristöjä ja -maisemia koskevat aiemmat selvitykset	8
3.2. Kansainväliset sopimukset ja kansalliset selvitykset	9
3.3. Museoviraston muinaisjäännös- ja meriarkeologian rekisterit	10
4. SATAKUNNAN RAKENNUSPERINTÖ – hanke 2003 –2005	11
5. KUNTIEN JA SIDOSRYHMIEN PALAUTTEET 2003- 2005	12
6. SATAKUNTALAISET KULTTUURIYMPÄRISTÖT MAAKUNTAKAAVASSA	13
6.1 Vaihtoehtoehdot	13
6.2. Perusteltu ehdotus satakuntalaisen kulttuuriympäristön esittämisestä maakuntakaavan valmisteluaineistoon (VE3)	14
6.3 Kulttuuriympäristöä koskevat maakuntakaavan merkinnät ja määräykset	16
7. TEEMAAN LIITTYVIEN MAAKUNTAKAAVAMERKINTÖJEN OIKEUSVAIKUTUKSET	20
8. MUUTOKSET VERRATTUNA SATAKUNNAN SEUTUKAAVAAN 5	21
9. MAISEMAN JA KULTTUURIYMPÄRISTÖJEN VAALIMISEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	23
10. KESTÄVÄN KEHITYKSEN NÄKÖKULMA	25
11. PROSESSIN KUVAUS	26
12. YHTEENVETO	26
Lähteet	27

Liite 9: Kuntien inventointitilanne Elokuu 2006 – Satakunta

Liite 10: Käytetyt käsitteet

Liite 11: Kulttuuriympäristöjen arvottamiseen käytettyjä kriteerejä

LUKIJALLE

Rakennusperintö on oleellinen osa rakennettua ympäristöä. Rakennusperintö lisää elinympäristön viihtyisyyttä ja vetovoimaa sekä tuo paikan identiteetin ja asukkaiden juuret näkyviksi. Rakennetun ympäristön kautta havainnollistuva alueen historia auttaa ymmärtämään yhteiskunnan muutosilmiöitä ja kulttuurista perustaa.¹

Kansalliset tavoitteet rakennusperinnönhoidolle on asetettu valtioneuvoston vuonna 2001 hyväksymässä rakennusperintöstrategiassa. Sen mukaan "rakennusperintö on sekä kulttuuriselta että taloudelliselta merkitykseltään arvokas kansallinen voimavara, jonka säilyttäminen ja hyvä hoito on yhteinen päämäärä ja valtiovallan erityinen tavoite".² Valtioneuvoston arkkitehtuuripoliittinen ohjelma (1999) linjaa rakennusperinnön vaalimisesta mm. että "rakennetusta ympäristöstä nähdään, mitä yhteiskunnassa on eri aikoina arvostettu."

Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan kokonaisuutta, jonka muodostavat rakennettu kulttuuriympäristö eli rakennusperintö, kulttuurimaisema ja muinaisjäännökset. Rakennettua kulttuuriympäristöä eli rakennusperintöä ovat rakennukset ja rakennetut alueet sekä erilaiset rakenteet, kuten tiet, sillat tai majakat. Kulttuurimaisemassa näkyy, miten ihmisen toiminta on sopeutunut ja käyttänyt hyödyksi luonnon elementtejä, maaperää, topografiaa ja ilmastoa. Kiinteät

muinaisjäännökset ovat maisemassa ja maaperässä säilyneitä jälkiä muinoin eläneiden ihmisten toiminnasta.³

Kulttuuriperinnön ja rakennusperinnön järjestelmällinen suojelu ja restaurointi alkoi 1800-luvun jälkipuoliskolla linnoista ja kirkoista, laajeni uudempiin linnoituksiin, vanhimpiin kaupunkialueisiin ja maaseudun arvorakennuksiin. Sotien jälkeen rakennussuojelu kehittyi aktiiviseksi osaksi kulttuuri- ja ympäristöpolitiikkaa, yhdyskuntasuunnittelua, kiinteistöhoitoa ja rakentamista. Suomen rakennuskanta on eurooppalaisittain nuorta: rakennuksista vuotta 1920 vanhempia lienee vain 5 % ja vuotta 1950 nuorempia puolestaan 80 %.⁴ Satakunnassa vastaavat luvut ovat 8 % ja 46%.

Kulttuuriympäristön suojelu ja vaaliminen perustuu lainsäädäntöön, ympäristö- ja kulttuurihallinnon yhteistyöhön, kuntien ja omistajien vastuuseen rakennusperinnön ja hyvän elinympäristön turvaamisesta sekä kansalaisten osallistumiseen. Suomen perustuslain mukaan vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille kansalaisille. Maankäyttö- ja rakennuslakia täydentävät rakennussuojelulaki ja -asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta. Kirkollisten rakennusten suojelusta on säädetty kirkkolaisissa. Kiinteät muinaisjäännökset on rauhoitettu muinaismuistolailalla.⁵

1 Ympäristöministeriö, Museovirasto Rakennusperintömme 2001

2 Valtioneuvosto, 2001, Kulttuuriympäristöstrategia

3 <http://www.ymparisto.fi>

4 Valtioneuvosto, 2001, Kulttuuriympäristöstrategia

5 <http://www.nba.fi/fi/rakennussuojelu>

1. JOHDANTO

Historian eri vaiheista on säilynyt kulttuuriympäristöä eri tavoin. Vanhimmat kulttuurin merkit ovat yleensä heikoimmin havaittavia. Ajallisen ja paikallisen kerroksellisuuden vuoksi kulttuuriympäristö peittää usein vanhimmat kerrokset.¹

Maakuntakaavoitusta varten tarvitaan tietoa kulttuuriympäristöstä kokonaisuutena, sen osista ja osien suhteesta toisiinsa. Kulttuuriympäristön osiksi katsotaan tässä yhteydessä kulttuurimaisema, rakennettu kulttuuriympäristö eli rakennusperintö, muinaisjäänökset eli arkeologinen kulttuuriperintö.² Kulttuuriympäristöihin kuuluvat perinnemaisemat eli perinnebiotoopit Satakunnan maakuntakaavaa varten on käsitelty viher- ja virkistysverkon³ yhteydessä.

Tämän raportin tavoitteena on määritellä, miten Satakunnan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät rakennetun kulttuuriympäristön arvot otetaan huomioon Satakunnan maakuntakaavan valmisteluvaiheen aineistossa. Selvityksessä käsitellään kulttuuriympäristön kaikkia osatekijöitä. Tässä yhteydessä kuvataan aiemmat Satakuntaa koskevat rakennusperinnön inventoinnit, muu lähdeaineisto sekä kestävä kehityksen mukainen vuorovaikutusmenettely kuntien ja sidosryhmien kanssa.

Teemaa varten organisoitiin Satakuntaliitossa Satakunnan rakennusperinteen inventointihanke 2003 – 2005. Inventoinnissa tarkistettiin vuonna 1990 laaditun selvityksen kohteiden ja alueiden ajantasaisuus, arvioitiin edellistä inventointia laajempia ympäristökokonaisuuksia ja määritel-

tiin uusia sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti arvokkaita kulttuuriympäristöjä ja aluekokonaisuuksia.

Kuntien edustus oli mukana sekä hankkeen ohjausryhmässä että yhdyshenkilöinä hankkeen aikana.

Kulttuuriympäristöistä on muodostumassa yksi merkittävimmistä maakuntien ja kuntien imago- ja identiteettitekijöistä ja elinkeinoelämän voimavara. Kansainvälistymisen myötä Suomen kansallisen ja maakunnallisten kulttuuriarvojen esille tuominen ja niiden merkitys ovat nousseet yhä selvemmin myös kilpailutekijäksi alueiden kehittämisessä.

Ympäristöministeriö, museovirasto ja Suomen kuntaliitto ovat ohjeistaneet (25.10.2005) valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen huomioon ottamisesta kaavoituksessa ja lupamenettelyssä.

Tässä selvityksessä tehdään esitys Satakunnan maakuntakaavan valmisteluaineistoon osoitettavista maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävien maisema-alueiden, kulttuuriympäristöjen ja – kohteiden osoittamis- ja merkitsemistavasta ja vaikutuksista muuhun suunnitteluun.

1 Hämeen liitto, 2004, painamaton luonnos

2 - " -

3 Satakuntaliitto, 2007, painamaton luonnos

2. MAAKUNTAKAAVOITUS

Maakuntakaava on yleispiirteinen maakunnan alueen käyttösuunnitelma, jonka lähtökohtana ovat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja Satakunnan maakuntasuunnitelman omat tavoitteet ja strategiat. Siinä esitetään alueidenkäytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Satakunnan maakuntakaava laaditaan kokonaisuusmaakuntakaavana, jossa osoitetaan koko maakuntaa, seutukuntia tai useampaa kuntaa koskevia asioita. Maakuntakaavan lainsäädännöllinen perusta on maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL) ja -asetuksessa (MRA). Maakuntakaavan aikatahtaus on 10-20 vuotta riippuen määritellyn toiminnan tärkeydestä ja toteuttamistavoitteista maakunnan kehittämisen näkökulmasta.

2.1 ESDP – Euroopan aluesuunnittelun ja aluekehityksen suuntaviivat

Euroopan aluesuunnittelun ja aluekehityksen suuntaviivat määrittelevät kulttuurimaisemien ja kulttuuriperinnön käytöstä ja hoidosta seuraavasti :

1. Luova kulttuurimaisemien käyttö ja hoito:

- Kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti ja ekologisesti merkittävien kulttuurimaisemien suojeleminen ja luova kehittäminen
- Kulttuurimaisemien arvon vaaliminen yhteen sovitettujen aluesuunnittelu- ja aluekehitysstrategioiden avulla
- Maisemiin vaikuttavien kehittämistoimenpiteiden koordinoinnin parantaminen
- Ihmisen toiminnan vuoksi vahingoittuneiden maisemien luova ennallistaminen mukaan lukien toimenpiteet alueiden ottamiseksi uudelleen viljelykäyttöön.

2. Luova kulttuuriperinnön käyttö ja hoito:

- Yhteen sovitettujen strategioiden kehittämisen uhanalaisen tai rappeutuvan kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Tähän kuuluvat riskitekijöiden arvioinnissa ja kriisitilanteiden hallinnassa tarvittavien menetelmien kehittäminen.
- Suojeltavien kaupunkikokonaisuuksien säilyttäminen ja luova uudistaminen.
- Korkeatasoisen nykyarkkitehtuurin suosiminen.
- Nykyisen kaupunkirakentamisen sekä aluesuunnittelun ja –kehityksen ymmärtäminen osaksi tulevien sukupolvien kulttuuriperintöä.¹

2.2 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtioneuvosto päätti vuoden 2000 lopulla aluerakennetta ja alueiden käyttöä koskevista valtakunnallisista tavoitteista. Näissä tavoitteissa kansainväliset sopimukset ja yleensä valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriperintöarvojen säilyminen asetetaan alueidenkäytön lähtökohdiksi. Tavoitteissa korostuu kulttuuriperintöarvojen merkitys ja huomioon ottaminen alueiden identiteetin, vetovoimaisuuden ja matkailun kehittämisen tukena. Tavoitteiden tarkoituksena on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien asioiden toteutuminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa.²

Valtakunnalliset alueidenkäytön tavoitteet määrittelevät, miten maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon rakennusperintö ja kulttuuriympäristöt:

- Alueidenkäytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät.
- Alueidenkäytössä on otettava huomioon kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevat kansainvälisten sopimusten velvoitteet sekä valtioneuvoston päätökset.
- Lisäksi viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina. (Valtakunnalliset inventoinnit on kuvattu kohdassa 3.)
- Maakuntakaavoituksessa on osoitettava valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriperintöalueet ja –kohteet.
- Valtakunnallisesti arvokkailla kohteilla ja alueilla on alueidenkäytön sovelluttava niiden historialliseen kehitykseen.
- Alueidenkäytöllä edistetään kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä.
- Ilman erityisiä perusteita ei hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita tule ottaa taajama-toimintojen käyttöön.
- Alueidenkäytöllä edistetään maankohoamisrannikon säilymistä luonto- ja kulttuuriarvojen kannalta erityisen merkittävänä aluekokonaisuuksina. Maankohoamisrannikolla jokien suistoalueilla kiinnitetään erityistä huomiota maiseman erityispiirteisiin
- Alueiden erityispiirteet tunnistetaan ja alueidenkäyttö sovitetaan mahdollisimman tasapainoisesti yhteen poikkeuksellisten luonnonolojen ja kulttuuriarvojen turvaamiseksi.

- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet voivat koskea hankkeita tai toimintoja, joilla on merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuri- tai luonnonperintöön.

2.3 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Lain yleisenä tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen niin, että siinä luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästä kehitystä. (MRL1.1 §)

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteet

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää muiden tavoitteiden lisäksi rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista; (MRL5.1 §)

Vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

Kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellises- sa määrin selvittävä suunnitelman toteuttami- sen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. (MRL 9 §)

Maakuntakaavan sisältövaatimukset

Luonnonsuojelulain 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja –päätösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua maisema-alueita koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa. Kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota maiseman, luonnonarvojen

ja kulttuuriperinnön vaalimiseen. Edellä mainitut seikat on selvitettävä ja otettava huomioon siinä määrin kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä kaavana edellyttää. (MRL 28 §)

2.4 Satakunnan maakuntakaavan tavoitteet

Satakunnan maakuntakaavan tavoitteet on hyväksytty kesäkuussa 2004. Kulttuuriympäristön vaalimisen turvaamiseksi tavoitteeksi asetettiin, että Satakunnan maiseman erityispiirteet selvitetään ja korostetaan niiden merkitystä maakun- nan alue- ja yhdyskuntarakenteessa. Satakunnan monimuotoisen sekä rikkaan luonto- ja kulttuuri- ympäristön, kulttuuri- ja rakennusperinnön sekä maiseman vaalimisessa otetaan huomioon kansainvälisten ja kansallisten sopimusten, päätös- ten ja ohjelmien sisältö sekä maakunnalliset ja seudulliset tarpeet.

Satakuntalaisen maiseman, rakennusperinteen, historiakerrostumien ja luonnonarvojen erityispiir- teitä korostetaan. Kaavan laadinnassa koroste- taan laajojen yhtenäisten kulttuurimaisemien säi- lyttämistä. Kulttuuriympäristön vaalimisessa ko- rostetaan Satakunnan historiallisten kaupunkien merkitystä aluerakenteessa sekä asutuksen ja kulttuurin historiallista jatkumoa ja ajallista kerroksellisuutta. Maakunnalle ominaisten arvok- kaiden maisemien, muinaisjännösten ja raken- nettujen ympäristöjen muodostamien kokonai- suuksien säilyttämistä edistetään³

1 ESDP-asiakirja, 2000 Euroopan neuvosto

2 Valtioneuvosto 30.11.2000

3 Satakuntaliitto 2004

3 .TEEMAA KOSKEVAT TUTKIMUKSET JA SELVITYKSET

3.1. Satakunnan kulttuuriympäristöjä ja - maisemia koskevat aiemmat selvityk- set

Satakunnan seutukaavaliiton vuonna 1968 jul- kaisema tutkimus "Satakunnan kulttuurihistori- alliset suojelukohteet "(Elias Härö ja Pekka Kärki A:23) oli ensimmäisiä Suomessa. Luetteloituja kohteita oli 206 kpl. Sen laadintavaiheessa oltiin jo tietoisia siitä, että tutkimuksessa esitetty luet- telo ei ole lopullinen, vaan kaippa vielä tarkista- mista.

Museovirasto inventoi Satakunnan kiinteät muinaisjännökset ja se julkaistiin 1972 (Sata- kunnan seutukaavaliitto A:64). Inventoituja koh- teita oli silloin 1635 kpl (ei Vampula).

Lauri Putkonen ja Hannu Luotonen laativat "Kult- tuurihistorialliset kohteet Satakunnassa" - täydennysselvityksen vuonna 1979 (Satakunnan seutukaavaliitto; A:120). Tässä yhteydessä tarkistettiin edellisen inventoinnin kohteiden kunto

ja säilyneisyys sekä inventoitiin kohteita ja aluei- ta yhteensä 607 kpl (ei Vampula).

Elias Härö laati selvityksen Satakunnan historial- lisesta tieverkosta vuonna 1975.

Gretel Hemgård ja Camilla Rosengren laativat selvityksen Satakunnan maaseudun perinteisistä kulttuurimaisemista vuonna 1983 ("Satakunnan kulttuurimaisemat, Satakuntaliitto A:139)

Seuraava kulttuuriympäristöaineiston tarkistus- ja täydennysinventointi laadittiin 1980 – luvun lopulla ja julkaistiin "Satakunnan rakennusperinne " – julkaisuna vuonna 1990 (Satakunnan seutu- kaavaliitto A:177, Lauri Putkonen ja Jukka Koivu- la, Anna Nielsen).

Viimeisin täydennysinventointihanke toteutettiin Satakuntaliitossa vuosina 2003 –2005. Hanke on kuvattu tarkemmin kohdassa 4.

3.2. Kansainväliset sopimukset ja kansalliset selvitykset

Maailmanperintökohteet

UNESCO:n vuonna 1972 hyväksymän maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen keskeinen lähtökohta on yleismaailmallisesti arvokkaan kulttuuri- ja luonnonperinnön säilymisen turvaaminen tuleville sukupolville. UNESCO:n maailmanperintökomitean ylläpitämään luetteloon sisältyy tällä hetkellä 830 kohdetta, joista Suomessa sijaitsee 7. Näistä kaksi sijoittuu Satakuntaan: rakennettua kulttuuriympäristöä edustava keskiaikainen puukaupunkialue "Vanha Rauma" ja arkeologinen, pronssikaudelle ajoitettu hautaröykkiökokonaisuus Lapin Sammallahten mäellä.

Muut velvoittavat kansainväliset sopimukset:

- 1) Maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista koskeva yleissopimus (1987)
- 2) Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelua koskeva yleissopimus (1992)
- 3) Eurooppalainen yleissopimus arkeologisen perinnön suojelusta (1995)
- 4) Euroopan maisemasopimus (2000)

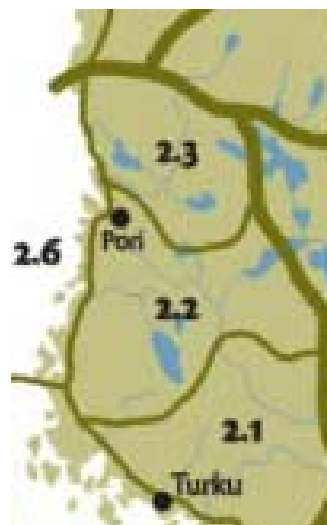
Suomen maisemamaakuntajako

Ympäristöministeriön valtakunnallisia maisema-alue selvitystä varten laatima koko maan kattavan suurmaisematyyppien perustuvan maisemamaakuntajako on julkaistu "Maisema-alue työryhmän mietintö, Osassa I: Arvokkaat maisema-alueet mietintö 66/1992"¹.

Satakunnan suurmaisematyyppit sijoittuvat neljään erilaiseen maisema-maakuntaan: pohjoisosassa Suomenselän (6) alueeseen ja Lounaismaan (2) Pohjois-Satakunnan järviseuutuun (2.3), eteläosassa Lounaismaan (2) Ala-Satakunnan viljelyseutuun (2.2) ja rannikolla Satakunnan rannikkoseutuun (2.5). Numerot viittaavat karttaan seuraavalla sivulla. Aluejako perustuu hallitseviin maisemarakenteen tekijöihin kuten maastonmuotoihin, maaperän laatuun, kasvillisuuteen ja vesistöihin sekä huomattavimpiin maankäyttötapoihin.

1. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, 1992

Kuva 1 Valtakunnallinen maisemamaakuntajako ¹
1 Ympäristöministeriö 1992

Valtakunnalliset inventoinnit

1. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet", Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, Maisema-alue työryhmän mietintö. Osa II: Arvokkaat maisema-alueet mietintö 66/1992. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-kokonaisuudet Satakunnassa ovat Ahlainen (Pori), Vihteljärvi – Niemenkylä (Kankaanpää – Lavia), Kokemaenjokilaakso (Kokemäki-Huittinen – Äetsä – Vammala) sekä Köyliönjärvi (Köyliö. Valtakunnallisesti arvo-

kas maisemanähtävyys Satakunnassa on Yyterin dyynialue (Pori).

2. Rakennettu kulttuuriympäristö, Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt" Ympäristöministeriö /Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16, 1993. Luettelossa on satakuntalaisia kulttuuriympäristöjä 92 kpl.
3. Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet Sisäasianministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto, tiedotuksia 3/1983. inventoituja

muinaisjäännöskohteita on tässä luettelossa Satakunnan alueelta luetteloitu xxx kpl.

Kansallinen kaupunkipuisto

Ympäristöministeriön päätöksellä perustettu Porin kansallinen kaupunkipuisto on käsitelty Satakunnan viher- ja virkistysverkko selvityksessä

Satakunnan perinnemaisemat

Satakunnan arvokkaita perinnemaisemia on luetteloitu Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet – mietinnössä 12 kpl. Jutila-Pykälä-Lehtomaa on laatinut laajemman selvityksen " Satakunnan perinnemaisemat"¹ vuonna 1996. Siinä on Satakunnan alueella inventoitu yhteensä 275 kpl (1147 ha) arvokkaita perinnemaisemakohteita. Näitä alueita koskeva aineisto on käsitelty Satakunnan viher- ja virkistysverkko selvityksessä.

1 Suomen ympäristökeskus , alueelliset ympäristöjulkaisut n:o 14/1996

3.3. Museoviraston muinaisjäännös- ja meriarkeologian rekisterit

Esihistorialliset muinaisjäännökset ovat kulttuurimaiseman vanhin elementti ja ainoa dokumentti ajoista, joista ei ole kirjallisia lähteitä. Vanhimpia kohteita ovat kivikautiset asuinpaikat ja nuorimpia eräät toisen maailmansodan aikaiset linnoituslaitteet.

Kiinteitä muinaisjäännöksiä on kahta pääryhmää: maastossa erottuvia (esimerkiksi muinaislinnat ja pronssikautiset hiidenkiukaat ja maanalaisia kohteita (esimerkiksi asuinpaikat ja ruumiskalmistot)²

Satakunnasta tunnetaan historiallisen ajan kohteita, keskiaikaisia, kirkonpaikkoja, kaupunginpaikkoja, teitä ja hautausmaita muinaisjäännösrekisterin mukaan kahdeksan, lisäksi on puolustusvarustuksia, rajakiviä, ryssänuuni ja kylänpaikka, mutta varsinaista kuntakohtaista historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten inventointia ei ole tehty laisinkaan. Maakunta-kaavatason historiallisen ajan kiinteiden muinaisjäännösten inventoinnin rungon muodostavat asutushistorialliset muinaisjäännökset. Tällaisia ovat 1700-lukua vanhempien kaupunkialueiden säilyneet kulttuurikerrokset ja autioituneet kylätontit. Muita maakuntakaavaan merkittäviä kohteita ovat esimerkiksi maakunnallisesti tärkeitä historialliset tiet ja muut kulkuväylät.³

Lisäksi mukaan otetaan tärkeimmät yksittäiset muinaisjäännöskohteet kuten linnat, linnoitukset, 1. maailmansodan aikaiset puolustusvarustukset, vanhat kirkonpaikat ja hautausmaat jne. Maakunnallisesti tärkeitä kohteita voivat olla elin-

keinojen harjoitusta (vaikkapa tervanpolttoa tai raudanvalmistusta) kuvastavat, edustavat ja hyvin säilyneet muinaisjäännösryhmät. Myös varsin nuoret kohteet, jotka edustavat väistynyttä teknologiaa tai elinkeinonharjoitusta, voidaan nähdä maakunnallisesti merkittävänä muinaisjäännöksinä. Tällainen voisi olla esimerkiksi entinen höyrysahan paikka siihen liittyvine uiittolaitteineen.⁴

Museoviraston muinaisjäännösrekisterissä on kohteet luokiteltu I-,II- ja III-luokkiin löydöksen arvon perusteella. Satakunnan alueen kohteita on rekisteröity yhteensä 1043 kpl, joista I-II – luokan kohteita on 972 kpl.

Satakunnassa suoritettiin liiton tuella kiinteiden muinaisjäännösten täydennysinventointia 1990-luvulla useissa kunnissa. Kuntia/kaupunkeja, joissa inventointi on vanhentunut:

Kunta	inv.vuosi
Harjavalta	1960
Kiukainen	1951
Kodisjoki	1963
Luvia	1967
Merikarvia	1967
Noormarkku	1966
Pomarkku	1966
Rauma	1961

2 Heikkurinen - Montell, seminaariesitelmä 2005

3 Heikkurinen - Montell, seminaariesitelmä 2005

4 - " -

Muinaisjäännösten kaavaan merkitseminen on tärkeää:

1. niiden suojelun turvaamisen kannalta
2. erityisesti maankäyttöön ennakoivasti vaikuttamalla
3. asian julkiseksi tulemisen kannalta liittyen maanomistajien oikeusturvaan
4. kulttuuriympäristön kokonaisuuden vaalimiseksi
5. informaationa eri osapuolille¹

Kiinteät muinaisjäännökset on Suomessa suojeltu muinaismuistolailalla (295/63).

Lisäksi niiden suojelua säätelee Suomen vuonna 1995 allekirjoittama eurooppalainen yleissopimus arkeologisen kulttuuriperinnön suojelusta, nk. Maltan sopimus.

Meriarkeologian kohteiden rekisterissä on Satakunnan rannikolla paikannettuja hylkyjä 52 kohdetta. Kohteet on esitetty liitekartalla 8 ja siihen kohdistuvassa luettelossa liitteenä 8a.

1 - " -

4. SATAKUNNAN RAKENNUSPERINTÖ – hanke 2003 –2005

Maakuntahallitus myönsi vuonna 2003 EAKR-rahoituksen tavoite - 2 ohjelmasta Satakunnan rakennusperintö - inventoinnin päivitys ja täydennys Hankkeelle ajalle 1.7.2003 - 31.12.2004. Hankkeelle haettiin jatkoaikaa 30.6.2005 asti. Hankkeen toteuttamisen tavoite oli palvella taa- jamien kulttuuriympäristöjen hoitoa, ylläpitoa ja kehittämistä sekä matkailupalvelujen ja - ympäristöjen kehittämistä sekä maakunta- kaavoitusta.

Työn laatijaksi valittiin aiempien inventointien suorittaja T:mi Lauri Putkonen (Helsinki). Hankkeen ohjausryhmässä olivat jäseninä seuraavien sidosryhmien edustajat: Lounais-Suomen ympäristökeskus, Satakunnan Museo, Turun yli- opiston maisemantutkimuksen yksikkö (Pori), Porin, Rauman Kankaanpään ja Huittisten kau- pungit sekä Satakunnan aluearkkitehdit. Hank- keen käynnistyessä Satakunnan kunnat nimesivät työn ajaksi yhteyshenkilöt, jotta alueiden paikallistuntemuksen resurssit saadaan inventointiprosessiin mukaan.

Kohteiden valinta ja arviointi

Maakunnallisen rakennuskulttuuriselvityksen kohdevalinnan tavoitteena on, että niihin sisälty- vä kulttuuriperintö voitaisiin kokea elin – ja asumisympäristön rikkautena, viihtyisyyden lisääjänä ja että ne voitaisi siirtää tuleville polvil- le. Selvitys ei ole suojeluluettelo, vaikka siihen sisältyy monia kaavoituksen tai erilaisten lain- säädösten nojalla suojeltuja kohteita.

Suojelullisen merkityksen kohdeluettelon raken- nukset ja ympäristöt saattavat saada vasta kaa- voituksen tai lainsäädäntöön perustuvien päätös- ten kautta. Monet selvitykseen sisältyvät kohteet ovat laajoja aluekokonaisuuksia, joissa mm. täydennysrakentaminen on itsestään selvä vaih- toehto. Vanhojen teollisuusympäristöjen uusi käyttö saattaa aiheuttaa suurtakin uudisrakenta- mista kulttuurihistoriallisesti arvokkaalla alueel- la.¹

Käytännön rajoituksia

Satakunnan maakunnallisessa rakennuskult- tuurisiinventoinnissa kertynyt aiempiaineisto ar- vioitiin karsimalla siitä:

- yksittäiset kohteet, joihin ei liity laajempaa kulttuurihistoriallista ympäristöä
- alueet, joissa ympäristö on voimakkaasti muuttunut

Yksittäisinä kohteina säilytettiin sellaiset raken- nukset, joiden kulttuurihistoriallinen arvo on maa- kunnallinen tai valtakunnallinen huomattava.

Kohdevalikoimaa lisättiin edelliseen inventointiin verrattuna 40 kohdetta sotien jälkeisen ajan (1940-luvulta aina 1970-luvun lopulle) edustavilla kokonaisuuksilla tai eräissä tapauksissa yksittäisilläkin, arkkitehtonisesti merkittävillä ra- kennuksilla. Uudet kohteet ja muutokset on esi- tetty kuntakohtaisesti kohdassa 8 . Inventointityön arvioinnissa käytetty kriteeristö on kuvattu liitteosan kohdassa 11.

Täydennysselvityksen alueet ja kohteet, yhteismäärältään 752, on luetteloitu kunnittain liitteissä 3-4a. Muutokset Vähäisiä rajausten tarkistuksia on tehty useimpien kohteiden osal- ta.² Rakennusperintökohteet, kulttuuriympäristö- ja maisemarajaukset sekä historialliset tiet ja väy- lät digitoitiin paikkatietoaineistoksi kesällä 2005 Satakuntaliiton alueidenkäytön osastolla (piirtäjä Aija Lepistö). Kohdekuvaukset taltiointiin Access- tietokantaan aineiston tulevaa täydennystä, sy- ventämistä ja julkaisua varten.

Hankkeessa tuotettiin noin 300 digi-kuvaa sekä 900 dia-kuvaa kohteista ja alueista. Lisäksi Satakuntaliiton käyttöön saatiin väestörekisteri- keskuksen paikkatietona rakennusrekisterin Sa- takunnassa ennen vuotta 1950 valmistuneiden rakennusten rakentamisvuodet sekä historiallista kartta-aineistoa maisemahistorian tutkimusta var- ten jatkossa.

2.12.2005 pidettiin lehdistötilaisuus Satakunnan museolla. Kuntien yhdyshenkilöt kokoontuivat 2.12.2004. Ohjausryhmä kokoontui x kertaa. Ke- vällä 2005 järjestettiin Satakunnan kulttuuri- ympäristöt ja maakuntakaava- asiantuntija semi- naari eri sidosryhmille. Seminaariin osallistui xx henkilöä. Aineistosta pyydettiin syksyllä 2005 palautetta myös kuntien rakennustarkastajilta ja kaavoituksesta vastaavilta viranhaltijoilta

¹ Putkonen Lauri, Inventointikertomus 2005,
² - " -

5. KUNTIEN JA SIDOSRYHMIEN PALAUTTEET 2003- 2005

Valmistunut aineisto lähetettiin syyskuussa 2005 kuntien kaavoituksesta vastaaville ja rakennustarkastajille tarkistusta ja palautteen antoa varten. Palaute pyydettiin 31.11.2005 mennessä Satakuntaliittoon. Satakunnan kulttuuri-

ympäristöryhmällä oli mahdollisuus antaa palautetta samaan päivämäärään mennessä. Palautteet on keskeisimmiltä osiltaan kirjattu alla olevaan taulukoon.

	Kunta	kommentoi	kommentit 2005	poistunut	muu
1	Eura	maaseutuasia-mies ja kulttuuritoimenjohtaja	tekstikorjauksia, kohdepaikannuksia ja rajaustarkennuksia	3	
2	Eurajoki		tekstitäydennyksiä		
3	Harjavalta	maankäyttö-insinööri	kohdepaikannuksia, rajaustarkennuksia		yleistä rantarakentamisen
4	Kankaanpää	kaupungin-arkkitehti	tekstitäydennyksiä ja rajaustarkennuksia	1	
5	Kokemäki		tekstitäydennyksiä		
6	Köyliö	ympäristö-päällikkö	tekstikorjauksia, kohdepaikannuksia		
7	Lavia	kunnanjohtaja, kunnansihteeri	tekstikorjauksia	1	
8	Luvia	kunnanhallitus	Kohde 26 tulisi esittää SK5 mukaisesti. kohteissa 29. ja 17 rajaustarkistus, valtak. arvokas kohteen 45 poistettavaksi ja 48 kuten SK5:ssa		
9	Nakkila	kunnanhallitus	useita rajausten supistamis- että ennallaan pitämisesityksiä . Neuvottelu järjestetty 2006		
10	Noormarkku	kunnanhallitus	tekstitäydennyksiä ja rajausehdotus valtak. arvokkaaseen kohteeseen 60		
11	Pori	Satakunnan Museo	tekstitäydennyksiä		
12	Rauma	Rauman Museo ja ympäristötoimenjohtaja	tekstitäydennyksiä ja -korjauksia		
13	Ulvila	kaavoituspäällikkö	kohdepaikannuksia, rajaustarkennuksia	1	

Kuntien ja muiden sidosryhmien palautteiden perusteella tehdään ne muutokset, jotka koskevat aiempien inventointien jälkeen kohteissa tapahtuneen arvon heikkenemistä tai tuhoutumista. Kohteiden lisäehdotukset otetaan huomioon arvokriteerien läpäisyn periaatteella.

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ja – maisemat osoitetaan maakuntakaavassa valtioneuvoston päätöksen mukaan.

Museoviraston kanssa käydyin neuvottelun perusteella maakuntakaavassa esitetään 2007 museoviraston määrittelemät, viimeisimpien kriteerien mukaan I-II – luokan muinaisjäännöskohteet.

6. SATAKUNTALAISET KULTTUURIYMPÄRISTÖT MAAKUNTAKAAVASSA

6.1 Vaihtoehtoehdot

Kohteiden nykytilanne (VE0)

Satakunnan rakennusperinne 1990- inventoinnin 776 kohteista 32 kpl on 2003 – 05 tehdyn inventoinnin ja kuntakyselyn tietojen perusteella menettänyt arvonsa, purettu tai tuhoutunut tulipalossa.

Satakunnan seutukaavan 5 kh - kohteet ja alueet (VE1)

“Satakunnan seutukaavassa 5 kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden alueiden sekä näihin sisältyvän vanhan rakennuskannan säilyminen on keskeinen osa maakunnan kulttuuriperinnön vaalimista ja kuuluu keskeisenä osana seutukaavoituksen kestävä kehityksen päätavoitteisiin.

Seutukaavallisin keinoin on pyritty kiinnittämään huomiota mm. ympäröivän maiseman, luonnon ja rakentamisen sopusuhtaisuuteen. Maakunnan asukkaiden asuinympäristön säilyttäminen viihtyisänä ja virikkeitä antavana edellyttää mm. arvokkaiden kulttuurimaisema-alueiden hoitoon panostamista.”¹

Alueiden ja kohteiden varausperusteiksi määriteltiin rakennushistoriallinen tai rakennustaiteellinen, historiallinen, maisemallinen tai /ja maisemakokonaisuus-kriteerit. Alueiden osoittaminen seutukaavassa perustui pääosin “Satakunnan rakennusperinne 1990” – inventointiin ja siinä esitettyihin perusteluihin. Taulukossa on luetteloitu seutukaavan kh-kohteet ja alueet :

1 Satakuntaliitto, Satakunnan seutukaavan 5 selostus 2001

Alueen tai kohteen arvo	SK5	kpl	ha	peruste
valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue	kh-61 Kokemäenjokilaakso kh-89 Vihteljärvi-Niemenkylä kh-157 Köyliönjärvi kh-605 Ahlainen kh-606 Yyteri	5		YM, 1993
valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö, (alue)	kh-(n:o)	60 (+ 5 Punkalaitumella)		YM/ museovirasto,1993
valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö, (kohde)	kh-(n:o)luettelo	74 (+1 Punkalaitumella)		YM/ museovirasto,1993
maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö (alue)	kh-(n:o)luettelo	26(+1 Punkalaitumella)		Satakunnan rakennusperinne, 1990
maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö (kohde)	kh-(n:o)luettelo	48		Satakunnan rakennusperinne, 1990
historiallinen tie tai muu liikenneympäristön kohde	kh-(n:o)luettelo	15		Satakunnan rakennusperinne, 1990
kiinteä muinaisjäänös	kh-(n:o)luettelo	930		Museovirasto
yhteensä			68 453	

Kh- kohteisiin ja alueisiin kohdistuvat yleiset suunnittelumääräykset ja -suositukset:

“M68 = Kulttuurihistoriallisesti arvokkailla alueilla ja kohteissa (kh) tulee yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja rakentamisessa erityistä huomiota kiinnittää kulttuurihistoriallisen arvon säilyttämiseen.

S127 = Kulttuurihistoriallisesti arvokasta ympäristöä (kh) ei tulisi turmella ympäristöön huonosti soveltuvalla rakentamisella, uusien liikenneväylien ja pääsähkolinjojen rakentamisella, maainesten otolla, arvokkaiden rakennusten ja ra-

kenteiden purkamisella tai muilla vastaavilla toimenpiteillä.

S139 = Ennen kulttuurihistoriallista ympäristöä (kh) merkittävästi muuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä tulisi asiasta ottaa yhteys kunnan kaavoitusviranomaiseen ja Satakunnan museoon.¹

Johtopäätös SK:n 5 teemaa koskevista aluevarauksista, merkinnöistä, määräyksistä ja suosituksista : Satakunnan seutukaavassa 5 määriteltyjä kh- aluevarausperusteita ja suunnittelumääräyksiä sekä -suosituksia on täydennettävä, karsittava ja tarkistettava. Pe-

rusteluna vuoden 2005 inventointi-hankkeen tulokset ja sidosryhmäkommentit.

Kuntien ja sidosryhmien esittämät muutosesitykset 2005: inventointituloksiin (VE2)

Muutosehdotukset on esitetty pääpiirteissään kohdassa 4. Valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen rajauksia ei maakuntakaavalla voida muuttaa. Museovirasto ajantasaisesti ja tarkistaa ko. luetteloa kuntien

ja maakuntamuseon lausuntojen (v. 2005) perusteella.

Maakunnalliset kohteet, joiden arvoperuste on tuhoutunut tai kohde on purettu tai palanut on poistettu luettelosta. Osa aluerajaustarkistuksista on otettu perusteluista johtuen huomioon. Rajausmuutosesityksistä ja kohteiden poistoesityksistä on kuultu esityksen tehnyttä kuntaa ja neuvoteltu Satakunnan museon kanssa.

1 Satakuntaliitto, Satakunnan seutukaava 5, selostusosa 2001

Aluetyyppi	muutokesitykset	määrä	peruste
valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue	ei muutoksia		
valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö, (alueena)	aluerajauksien supistamisesityksiä tai alueiden poistamista luettelosta	muutamia	kunnan näkemys alueen arvoista ja arvottamisesta
valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö, (kohteena)	ei muutoksia		
maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö (alueena)	rajausten täsmennyksiä	useita	paikallistuntemus, karttatarkastelu
maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö (kohteena)	kohteiden sijaintikorjauksia, lisäys- ja poistoehdotuksia	useita	palanut, purettu sekä kunnan tai omistajan näkemys kohteen arvosta ja arvottamisesta
historiallinen tie	täydennysehdotus		aiempi tutkimus
historiallinen vesiuoma	-		
kiinteä muinaisjäänös	poistoesitys	1	maanomistajalla ei havaintoa maastossa

Satakunnan rakennusperintö 2005- inventoinnin tuloksista laadittu kohdekuvausluettelo ei ole suojelukohdelista vaan asiantuntijoiden näkemys Satakuntalaisen kulttuuriympäristön arvoista erityisesti maakuntakaavoitusta varten ja niiden huomioon ottamisesta kuntien yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

6.2. Perusteltu ehdotus satakuntalaisen kulttuuriympäristön esittämisestä maakuntakaavan valmisteluaineistoon (VE3)

Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevan valtioneuvoston päätöksen (30.11.2000) erityistavoitteissa todetaan, että alueiden käytössä on varmistettava valtakunnallisesti merkittävien kulttuuri ja luonnonperinnön arvojen säilyminen. Kulttuuriperintö liittyy käsitteeseen kulttuuriympäristö, johon kuuluvat kulttuurimaisemat, rakennettu kulttuuriympäristö ja muinaisjäänökset.

Päätöksen tarkoittama säilyttämisvelvoite edellyttää, että viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueiden käytön suunnittelun lähtökohtina. Rakennetun kulttuuriympäristön osalta tällainen inventointi on Museoviraston ja ympäristöministeriön yhteistyönä laatima selvitys "Rakennettu kulttuuri-

ympäristö, Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt" (Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16, 1993). Vuoden 1993 inventointiin sisältyvät alueet ja kohteet ovat edelleen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamia alueiden käytön suunnittelun lähtökohtia.¹

Maakuntakaavan aluevarauksissa on pyrittävä laajempiin aluekokonaisuuksiin, suunnittelu- määräyksissä yleistäviin ja perusteltuihin määräyksiin uudistuneen lainsäädännön, maakuntakaavan oikeusvaikutuksien, ohjausvaikutuksien ja ympäristöministeriön sekä museoviraston valtakunnallisen ohjeistuksen perusteella.

Maakuntakaavoissa valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt ja valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet osoitetaan ensisijaisesti osa-alueiden erityisominaisuuksia ilmaisevalla kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeän alueen merkinnällä.

Maakuntakaavoissa käytettäviin merkintöihin voidaan liittää rakennetun kulttuuriympäristön huomioon otettavia suunnittelu- ja suojelumääräyksiä sekä alueilla, joilla on rakentamisrajoitus myös rakentamismääräyksiä. Suunnittelumääräyksillä ohjataan alueiden varsinaista maankäyttöä.

¹ Ympäristöministeriö, Museovirasto, Suomen kuntaliitto 25.10.2005 muistio

Merkintätyypit

1. Kehittämisperiaatemerkintä (ei käsitellä tässä raportissa)

Kehittämisperiaatteita koskevilla merkinnöillä ja niihin liittyvillä määräyksillä osoitetaan alueita, jotka ovat merkittäviä maakunnan tavoitellun kehityksen kannalta ja joihin tästä syystä kohdistuu muussa suunnittelussa huomioon otettavia alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen kehittämistarpeita. Merkintätyyppi antaa uusia mahdollisuuksia maakunnan alueiden käytön suunnittelun ja alueen muun kehittämisen yhteen niveltämiselle.

Kehittämisperiaatteet voivat koskea maakunnan kehittämisen kannalta tärkeitä alueidenkäyttökysymyksiä, joihin liittyvät yksityiskohtaisemmat aluevaraustarpeet tai muut alueiden käyttöön liittyvät järjestelyt on tutkittava kuntatasolla tai muun toteuttavan suunnittelun yhteydessä. Kehittämisperiaatteisiin liittyvät maakuntakaavamääräykset koskevat siten lähes aina toteuttavaa suunnittelua.

2. Alueen erityisominaisuuksia ilmaiseva merkintä

Maakuntakaavan osa-alueiden erityisominaisuudet voivat liittyä luonnon- tai kulttuuriympäristön, maiseman sekä luonnonvarojen erityisiin arvoihin. Erityisominaisuuksia voivat olla myös osa-alueiden alueidenkäyttöä ja suunnittelua erityisesti ohjaavat ominaisuudet, kuten maisema-alueet ja kulttuuriympäristöt.

Osa-alueiden erityisominaisuuksia osoittamaan voidaan käyttää rasteri- tai viivamerkintöjä. Erityisominaisuuksia osoittavien merkintöjen alueella voi olla monenlaista alueidenkäyttöä. Jotkin erityisominaisuuksia osoittavat merkinnät viittaavat tarpeisiin, joiden toteutus tapahtuu erityislainsäädännön kautta. Tällöin osa-aluemerkinnän merkitys on ensisijaisesti informatiivinen.

Erityisominaisuuksia osoittavia merkintöjä voidaan käyttää muiden merkintöjen kanssa päällekkäisesti.

3. Aluevaraus – , kohde- ja viivamerkinnät

Maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita osoitetaan aluevarausmerkinnöillä. Aluevarauksiin rinnastettavia kohdemerkintöjä käytetään kaavan mittakaavaan nähden pienialaisia alueita osoitettaessa (esimerkiksi muinaisjäännösalueet) tai kun aluevarauksen ulottuvuudella ei ole ylikunnallisen ohjaustarpeen tai

maakuntakaavan muun sisällön kannalta merkitystä (esimerkiksi kylät).

Viivamerkinnöillä osoitetaan esimerkiksi historialliset tiet. Aluevarauksia voidaan tavanomaisen aluevaraussuunnittelun tarpeiden lisäksi käyttää täsmentämään ja tarkentamaan kehittämisperiaatteita tai osa-alueiden erityisominaisuuksia.

Varsinaisilla aluevarausmerkinnöillä osoitetaan alueen pääasiallinen käyttötarkoitus. Aluevarausmerkinnät ovat toisensa poissulkevia siten, että samalla alueella ei voi samanaikaisesti olla voimassa kahta eri aluevarausmerkintää. Aluevarausmerkintöihin rinnasteiset viiva- ja kohdemerkinnät ovat aluevarausmerkinnöistä poiketen kaavan muihin merkintöihin nähden päällekkäisiä.²

Maisema- ja kulttuuriympäristöalueiden ominaispiirrettä ilmaiseva yleismerkintä

Maakuntakaavan mittakaavasta ja yleispiirteisestä esitystavasta sekä valtakunnallisten ja maakunnallisten maisema- ja kulttuuriympäristöjen laajasta sisäkkäisyydestä / päällekkäisyydestä johtuen **kaikki** kulttuuriympäristöt ja -maisemat esitetään maakuntakaavassa osa-alueen erityispiirrettä kuvaavalla vaakaviiva-rasterimerkinnällä. Merkintä on kuvattu kohdassa 6.3.

Erityiset osa-alueet

Valtakunnalliset maisema-alueet ja –nähtävyydet osoitetaan osa-aluemerkinnällä (paksu piste-katkoviiva) yleisen maisema-alerasterin päällä kirjaintunnuksella **vma**.

Valtakunnalliset arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt osoitetaan osa-aluemerkinnällä (ohuempi piste-katkoviiva) kirjaintunnuksella **kh-v**.

Yleisen vaakaviiva-rasterimerkinnän päällä osoitetaan niiden maakunnallisten kulttuuriympäristöalueiden sijainti kirjaintunnuksella **kh-m**, jotka sisältyvät laajempaan valtakunnalliseen kulttuuriympäristöön tai -maisemaan. Liitteessä 5 on määritelty maakunnallisten alueiden ja kohteiden suhde valtakunnallisiin alueisiin.

UNESCO:n maailmanperintökohteet osoitetaan osa-aluemerkinnällä (pallo-viiva) ja tunnuksella **un**.

Yksittäiset kohteet ja pienialaiset aluekokonaisuudet

Valtakunnallisten ja maakunnallisten inventointien mukaiset yksittäiset arvokkaat rakennusperintö-

kohteet, jotka sijaitsevat viivarasterimerkinnällä osoitettavien maisema-alueiden ulkopuolella, osoitetaan kirjaintunnuksella **kh**.

Liitteessä 5 on luetteloitu kuhunkin maakunnalliseen kulttuuriympäristöön kuuluvat maakunnallisesti merkittävät rakennusperintökohteet.

Muinaisjäännökset esitetään kaavakartalla merkintäasetuksen mukaisella kohdemerkinnällä **ilman kirjaintunnuksia (tai sm)**.

Kaikki alueet ja kohteet paikantuvat selostuksen liiteosassa, kustakin merkintätyypistä laadituissa

indeksikartoissa (kirjaintunnus+n:o), joihin liittyy kohteen tunnusta vastaava kohteen kuvaus.

6.3 Kulttuuriympäristöä koskevat maakuntakaavan merkinnät ja määräykset

Aluevaraukset ja määräykset perustuvat Satakunnan maakuntakaavan tavoitteisiin:

2 YM, Maakuntakaavamerkinnät ja
– määräykset , Opas 6

“Satakunnan maiseman erityispiirteet selvitetään ja korostetaan niiden merkitystä maakunnan alue- ja yhdyskuntarakenteessa.

Satakunnan monimuotoisen sekä rikkaan luonto- ja kulttuuriympäristön, kulttuuri- ja rakennusperinnön sekä maiseman vaalimisessa otetaan huomioon kansainvälisten ja kansallisten sopimusten, päätösten ja ohjelmien sisältö sekä maakunnalliset ja seudulliset tarpeet.

Satakuntalaisen maiseman, rakennusperinteen, historiakerrostumien ja luonnonarvojen erityispiirteitä korostetaan. Kaavan laadinnassa korostetaan laajojen yhtenäisten kulttuurimaisemien säilyttämistä.

Kulttuuriympäristön vaalimisessa korostetaan Satakunnan historiallisten kaupunkien merkitystä aluerakenteessa sekä asutuksen ja kulttuurin historiallista jatkumoa ja ajallista kerroksellisuutta.

Maakunnalle ominaisten arvokkaiden maisemien, muinaisjäännösten ja rakennettujen ympäristöjen muodostamien kokonaisuuksien säilyttämistä edistetään. ”¹

1 Satakuntaliitto 2004

Maakuntakaavassa osoitetaan:

- valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet,
- valtakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset ympäristöt
- vastaavat, vähintään seudullisesti arvokkaat alueet
- I-II –luokan muinaisjäännökset

- meriarkeologian kohteet luetteloidaan maakuntakaavan selostusosassa
- valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat perinnemaisema-alueet*
- Kansallinen kaupunkipuisto*

(* = teemat on käsitelty viher- ja virkistysverkon yhteydessä.)

kh-m

KULTTUURIYMPÄRISTÖN TAI - MAISEMAN VAALIMISEN KANNALTA TÄRKEÄ ALUE

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston päätöksen mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja -nähtävyydet, valtakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset ympäristöt sekä muita vastaavia, vähintään seudullisesti arvokkaita alueita. Tunnus viittaa maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen luetteloon.

Suunnittelumääräys

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon suunnittelun kohteena olevan kulttuuriympäristön kokonaisuus, erityispiirteet ja identiteetti osa-aluekohtaisesti. Alueelle suunniteltavien hankkeiden ja suunnitelmien toteutusta on ohjattava siten, että siihen liittyvien kulttuuriympäristöalueiden arvojen säilyminen ja kehittäminen turvataan. Suunnittelussa on turvattava alueiden kulttuuriarvojen perustana olevien viljelyalueiden maisemakuvan säilyminen avoimina. Rakentamisen sijoittamista ei tule suunnitella maisemakuvaa pirstovasti yhtenäisille avoimille viljelyalueille ellei se olennaisesti liity maa- ja metsätalouden, alueen kulttuuriarvoja turvaaviin toimintoihin. Rakentaminen on sopeutettava alueen perinteiseen rakentamistapaan. Eheyttävällä täydennysrakentamisella on turvattava maiseman ominaispiirteiden vaaliminen. Alueiden suunnittelussa on otettava huomioon kaavaselostuksen liitteessä luetteloitunut maakunnalliset rakennetut kulttuuriympäristöt (kh-m) ja niihin kuuluvat merkittävät rakennusperintökohteet.

Kaikista aluetta tai kohteita koskevista maankäyttöhankkeiden suunnitelmista on pyydettävä lausunto museoviranomaisilta.

Alueiden osoittaminen osa-alueen erityispiirteitä kuvaavalla merkinnällä perustuu valtakunnallisten ja maakunnallisten maisema-alueiden ja kulttuuriympäristöjen inventointeihin. Osa maakunnallisesti merkittävistä kulttuuriympäristöistä sijaitsee valtakunnallisten alueiden sisällä ja osa näistä erillään. Eri inventointien kohteiden ja alueiden paikantamisen indeksikartat (1–4) ja kuvausluettelot (1a ja 3-4a) on esitetty selostuksen liiteosassa.

Liitteessä 3 on esitetty maakuntakaavan valmisteluaineistoon esitettävät maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja –kohteet. Suurin osa satakuntalaisista kulttuuriympäristöistä ja kohteista sijoittuu valtakunnallisiin maisema-alueisiin ja kulttuuriympäristöihin. Mikäli maakunnallisesti merkittävä alue sijoittuu valtakunnallisten alueiden ulkopuolelle se on osoitettu kirjaintunnuksella **kh-m**. Alueiden paikantaminen on osoitettu indeksikartalla 3 kirjaintunnukseen liitetyllä numerolla kunnittain. Alueet on kuvattu liitteessä 3 a.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota -aluevarauksiin (oikeat kaavamerkinnot, käytön/käyttöjen sopivuus), -aluerajauksiin (rajausten, vaikutus-alueiden osuvuus ja täsmentäminen) sekä -säilymistä ja suojelua ohjaaviin kaava-määräyksiin. Liitteessä 6 osoitetaan kuhunkin maakunnalliseen kulttuuriympäristöön oleellisesti kuuluvat maakunnallisesti merkittävät rakennusperintökohteet (**kh**) sekä kohteiden paikantamisen indeksikartta 4 ja kuvausluettelo 3a-4a.

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS MAISEMA-ALUE TAI – NÄHTÄVYYS

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja -nähtävyydet.

Suunnittelumääräys

Alueen suunnittelussa on otettava huomioon maisema-alueen kokonaisuus, erityispiirteet ja identiteetti valtioneuvoston aluetta koskevan päätöksen mukaisesti. Alueelle suunniteltavien hankkeiden ja suunnitelmien toteutusta on ohjattava siten, että näiden arvojen säilyminen ja kehittäminen turvataan. Kaikista aluetta tai kohteita koskevista maankäyttöhankkeiden suunnitelmista on pyydettävä lausunto museoviranomaisilta.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet Satakunnassa ovat Ahlainen Porissa, Vihteljärvi – Niemenkylä Kankaanpään ja Lavian alueilla, Kokemäenjokilaakso Kokemäen Huittisten

alueilla ja Köyliönjärven kulttuurimaisemat Köyliössä. Valtakunnallisesti arvokas maisema-nähtävyys Satakunnassa on Yterin dyynialue Porissa. Alueiden määrittely perustuu valtakunnallisten alueiden käyttötavoitteiden veloitteeseen, jonka perusteena on valtakunnallinen inventointi arvokkaista maisema-alueista (Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, Maisema-aluetyöryhmän mietintö. Osa II: Arvokkaat maisema-alueet mietintö 66/1992). Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota -aluevarauksiin (kaavamerkinnot, käytön/käyttöjen sopivuus), -aluerajauksiin (rajausten, vaikutusalueiden osuvuus ja täsmentäminen) sekä -säilymistä ja suojelua ohjaaviin kaavamääräyksiin. Liitteessä 1 on osoitettu valtakunnalliset maisema-alueet ja nähtävyydet (vma) ja kohdekuvaukset liitteessä 1a. Alueiden kokonaispinta-ala on 35 000 ha.

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt valtakunnallisten alueidenkäyttö-tavoitteiden mukaan.

Suunnittelumääräys

Alueen suunnittelussa on otettava huomioon kulttuuriympäristön kokonaisuus, erityispiirteet ja identiteetti valtioneuvoston aluetta koskevan päätöksen mukaisesti. Alueelle suunniteltavien hankkeiden ja suunnitelmien toteutusta on ohjattava siten, että näiden arvojen säilyminen ja kehittäminen turvataan. Kaikista aluetta tai kohteita koskevasta maankäyttöhankkeiden suunnittelusta on pyydettävä lausunto museoviranomaisilta.

Alueiden osoittaminen perustuu valtakunnallisten alueiden käyttötavoitteiden velvoitteeseen, jon-

ka perusteena on valtakunnallisen inventoinnin "Rakennettu kulttuuriympäristö, Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt" (Ympäristöministeriö / Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16, 1993) Satakunnan alueen kohteet sekä Kiikoisten kohteet Pirkanmaan vastaavasta inventoinnista.

Liitteessä 2 on esitetty maakuntakaavaan osoitettavat valtakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen (kh-v) rajaukset, alueet tarkemmin määrittelevä indeksikartta (2) ja alueiden kuvaus kunnittain liitteessä 2a. Valtakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt Satakunnassa (87 kpl) kattaa yhteensä 65 000 ha.

Aluevaraus- ja kohdemerkinnällä osoitettavat alueet

MUINAISMUISTOALUE JA –KOHDE

Merkinnällä osoitetaan muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja muinaisjäännösalueita tai –kohteita.

Suojelumääräys

Muinaisjäännösalueiden ja –kohteiden ja niiden lähialueiden maankäyttöä, rakentamista ja hoitoa suunniteltaessa on kiinteiden muinaisjäännösten lisäksi otettava huomioon niiden suojalueet, maisemallinen sijainti ja mahdollinen liittyminen arvokkaisiin maisema-alueisiin tai kulttuuriympäristöihin. Kaikista aluetta tai kohteita koskevasta maankäyttöhankkeiden suunnittelusta on pyydettävä lausunto museoviranomaisilta.

Alueiden osoittaminen perustuu valtakunnallisten alueiden käyttötavoitteiden velvoitteeseen, jonka perusteena on valtakunnallisen inventoinnin "Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet" (Sisäasianministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto, tiedotuksia 3/1983). Museoviraston kanssa käytyyn neuvottelun perusteella maakuntakaavassa osoitetaan I-

II-luokan kohteet Museoviraston 2007 ajantasaistetusta rekisteristä yhteensä 1020 kpl. Maailmanperintökohde Sammallahdenmäki on osoitettu muinaismuistoalueena **SM**. Sen suojalue on esitetty osa-aluemerkinnällä **–un**. Muut muinaisjäännökset on esitetty merkintäasetuksen mukaisella kohdemerkinnällä ilman tunnusta erotukseksi rakennetun kulttuuriympäristön kohteista. Kivikautisiksi ajoitettuja kohteita (kivikausi 8600 - 1500 eKr.) on yhteensä 257. Satakunnassa ylivoimaisesti suurimman muinaisjäännösryhmän muodostavat erilaiset ja -ikäiset kiviröykkiöt. Pronssikauteen (pronssikausi 1500 - 500 eKr.) tai esiroomalaiseen rautakauteen (500 eKr.–0) todennäköisesti ajoitettavia kohteita on yhteensä 464. Rautakautisia kalmistoja on 54 (rautakausi 500 eKr.–1150 jKr.), mutta rautakautisia asuinpaikkoja tunnetaan toistaiseksi aivan muutama. Rautakautisiksi ajoitettavia kuppeli uhrikiviä on 6. Rautakautisiksi tai keskiaikaiseksi ajoitetaan 10 linnamäkeä.¹ Muinaisjäännökset merkitään maakuntakaavakarttaan kohdemerkinnällä ilman kirjain-tunnusta. Kohteiden paikantamiseksi indeksikarttaan 5 kohteet on merkitty sm-n:o tunnuksella. Karttaan liittyy kohteiden kuvausluettelo 5a.

¹

Heikurinen-Montee, 2005, seminaariesitelmä

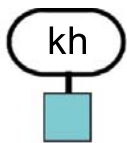
UNESCO:N MAAILMANPERINTÖKOHDE

Merkinnällä osoitetaan YK:n kulttuuri- ja tiedejärjestö UNESCO:n maailmanperintökohteiden luetteluun hyväksytyt alueet ja kohteet. Alue on rauhoitettu muinaismuistolailla.

Suojelumääräys

Alueen suunnittelussa ja hoidossa on otettava huomioon alueen kokonaisuus, suojavyöhyke, erityispiirteet ja identiteetti aluetta koskevan maailmanperintöpäätöksen mukaisesti.

Satakunnan UNESCO:n maailmanperintökohteet ovat: rakennettua kulttuuriympäristöä edustava keskiaikainen puukaupunkialue "Vanha Rauma" ja arkeologinen, pronssikaudelle ajoitettu hautaröykkiökokonaisuus Lapin Sammallahten mäellä.

VALTAKUNNALLISESTI TAI MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ RAKENNETUN YMPÄRISTÖN KOKONAISUUS

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti (kh-v) tai maakunnallisesti (kh) arvokkaat rakennetun ympäristön kokonaisuuksia, jotka **eivät sisälly** valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaisiin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin.

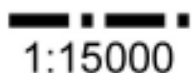
Suunnittelumääräys

Kohteen ja siihen olennaisesti kuuluvan lähiympäristön käytössä ja suunnittelussa on otettava huomioon kohteen kulttuuri-, maisema-, luonto- ja ympäristöarvot sekä huolehdittava, ettei toimenpiteillä ja hankkeilla merkittävästi vaaranneta tai heikennetä niiden arvojen säilymistä.

Rakentamismääräys

*Kohdetta tai sen lähiympäristöä koskevista suunnitelmista on pyydettävä museo-
viranomaisen lausunto.*

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisen ja maakunnallisen inventoinnin mukaiset yksittäiset arvokkaat rakennusperinnön kokonaisuudet (alle 10 ha), jotka sijaitsevat vaakaviiva-rasterimerkinnällä osoitettavien maisema-alueiden ulkopuolella. Kaikki rakennetun ympäristön kohteet paikantuvat selostuksen liiteosan indeksikartassa 4, jossa sr-nro-merkintä viittaa kohteiden kuvausluetteluun 4a.

ALUE, JONKA KULTTUURIYMPÄRISTÖN ARVOKKAAT ALUEET JA KOHTEET ON ESITETTY MITTAKAAVASSA 1:15 000

Aluesuurennos koskee niiden kaupunkien keskusta-alueita, joissa on useita valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisesti arvokkaita alueita ja kohteita ja joiden esittäminen maakuntakaavan mittakaavan vuoksi havainnollistetaan mittakaavassa 1:15000.

(Mahdolliset erilliskartat mittakaavassa 15:000)

(Kartassa 6a on esitetty Huittisten kaupungin keskustan alueet ja kohteet

Kartassa 6b on esitetty Kankaanpään kaupungin keskustan alueet ja kohteet

Kartassa 6c on esitetty Kokemäen kaupungin keskustan alueet ja kohteet)

Kartassa 6d on esitetty Porin kaupungin keskustan alueet ja kohteet

Kartassa 6e on esitetty Rauman kaupungin keskustan alueet ja kohteet

7. TEEMAAN LIITTYVIEN MAAKUNTAKAAVAMERKINTÖJEN OIKEUSVAIKUTUKSET

Maakuntakaavan kulttuuriympäristöä koskevat osa-aluemerkinnät kuvaavat Satakunnan eri osa-alueiden kulttuuriympäristöjen, – maisemien ja kohteiden ominaispiirteitä. Ominaispiirteet on otettava maankäyttö- ja rakennuslain mukaan huomioon ja vaalittava niiden arvoja alueiden muussa suunnittelussa. **Merkinnot ja määräykset eivät ole rakennuslainsuojelun mukaisia säädöksiä.**

Muinaisjäännökset ja niiden ympäristön suunnittelu ja maankäyttö ovat muinaismuistolain alaisia kohteita. Muinaisjäännöksiä voi olla myös muualla kuin maakuntakaavassa osoitetuilla alueilla.

Maakuntakaavassa kulttuuriympäristöä ja maisemaa koskevien mahdollinen merkintöjen päällekkäisyys on kaavamerkintäasetuksen mukainen tapa ilmaista maiseman ja kulttuuriperinnön vaalimista koskevia tavoitteita. Näitä osoitetaan yleensä alueen erityisominaisuuksia ilmaisevilla osa-aluemerkinnöillä. Merkinnot ja niihin liittyvät kaavamääräykset asettavat alueen erityisominaisuuteen liittyviä reunaehtoja, jotka alueiden käytössä ja suunnittelussa tulee ottaa huomioon.

Ottaen huomioon maankäyttö- ja rakennuslain 5 § :n ja 28 §:n säännökset alueiden käytön suunnittelun tavoitteista ja maakuntakaavan sisältövaatimuksista sekä 22 §:n ja 24 §:n säännökset valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista ja niiden toteuttamisesta ja huomioon ottamisesta, niin maakuntakaavoituksen, kuten muunkin maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen alueiden käytön suunnittelun, tehtävänä on muun ohella

maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen. Tältä kannalta arvokkaita alueita voi sijaita niin taajama-, maa- ja metsätalous- kuin muillakin alueilla.

Maankäyttö- ja rakennuslain säännökset edellyttävät muun muassa, että kaavojen ohjauksesta ei saa, eräitä asemakaavoitusta koskevia poikkeuksia lukuun ottamatta, aiheutua maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle kohtuutonta haittaa.¹

Maakuntakaavan oikeusvaikutukset viranomaistoimintaan ja muuhun suunnitteluun on määritelty maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:ssä. Maakuntakaavan oikeusvaikutukset on määritelty mm. ympäristöministeriön (2002 b) oppaasta 7. Viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista (MRL 32 § 2 mom.).

Maakuntakaavan keskeiset periaatteet ja maakuntakaavassa esitetyt maakunnalliset tai seudulliset kaavaratkaisut ovat kuntakaavoituksen lähtökohtana: "Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi (MRL 32 § 1 mom.). "Maakuntakaava ei ole oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä asemakaavan alueella voimassa muutoin kuin 1 momentissa tarkoitetun kaavojen muuttamista koskevan päätöksen osalta (MRL 32 § 3 mom.)"

¹ Valtioneuvoston päätös YM5/5222/2004. annettu 28.9.2006

8. MUUTOKSET VERRATTUNA SATAKUNNAN SEUTUKAAVAAN 5

Kohteiden lisäykset perustuvat inventoinnin tarkentamiseen, kuntien esityksiin sekä uudemman arkkitehtuurin mukaan ottoon. Poistot perustuvat kohteen uudelleen arviointiin, arvojen tuhoutumiseen tai kohde on purettu/palanut. Alueiden yhdistäminen tai laajentaminen perustuu maakunnallisen merkityksen arviointiin laajempien ympäristökokonaisuuksien näkökulmasta.

Luetteloitujen kohteiden lukumäärä on vähentynyt noin 50:llä. Varsinaisia kohteita on poistettu luettelosta 32 kpl ja lisäyksiä on runsaat 50. Osa kohteista sisältyy laajempiin aluekokonaisuuksiin. Muutokset kunnittain on luetteloitu seuraavassa taulukossa.

kunta	kohteita -			
	05	kohteita -90	poistoja	lisäyksiä muuta
EURA	34	35		5 yhdistämisiä
EURAJOKI	26	28	2	
HARJAVALTA	19	18		1
HONKAJOKI	9	12	1	yhdistämisiä
HUITTINEN	37	40	1	3 yhdistämisiä
JÄMIJÄRVI	11	11		
KANKAANPÄÄ	30	29	3	4
KARVIA	18	20	1	
KIIKOINEN	8			
KIUKAINEN	21	22	2	1
KOKEMÄKI	66	68		2 yhdistämisiä
KÖYLIÖ	21	23	2	
LAPPI	17	23	3	5
LAVIA	13	24	3	yhdistämisiä
LUVIA	31	32	1	
MERIKARVIA	36	41	1	yhdistämisiä
NAKKILA	25	27		yhdistämisiä
NOORMARKKU	25	25		
POMARKKU	17	21		yhdistämisiä
PORI	120	125	5	16 yhdistämisiä
RAUMA	67	77	1	useita yhdistämisiä
(KODISJOKI)	7	8		yhdistämisiä
SIIKAINEN	15	16	4	
SÄKYLÄ	15	14	1	4 yhdistämisiä
ULVILA	23	24		
(KULLAA)	13	13	1	1
VAMPULA	4			
YHTEENSÄ	728	776	32	

Seutukaavassa on SM-alueita 59 kpl 354 ha, SM-kohteita 931 ja SM-viiva 2 kpl

Uudet kohteet ja alueet sekä laajimmat muutokset kunnittain

EURA	Kauttuan omakotialue	Lisätty koulu
EURA	Kauttuan ruukinalue	Lis. Kauttuan seurakuntakeskus
EURA	Honkilahden kirkko ja tapuli	Lisätty kohteita
EURA	Honkilahden entinen osuusmeijeri, Koskenkylä	Lisätty kohteita
EURA	Hinnerjoen kirkonkylä	Lisätty kohteita: rajas
EURAJOKI	Kaunissaari	UUSI
HARJAVALTA	Koulukeskus	UUSI
HARJAVALTA	Outokummun ja Kemiran asuntoalueet	Rajas tarkistetaan
HONKAJOKI	Paastonkylän kulttuurimaisema	UUSI
HONKAJOKI	Vatajankylän kulttuurimaisema	Rakola ja Syväoja yhdistetty; uutena voimalaitos
HUITTINEN	Lauttakylän funktionalistiset liikerakennukset	UUSI
HUITTINEN	Kirkon ympäristö, Lauttakylä	Lisätty kivikoulu
HUITTINEN	Karhiniemen tie	Kohteen nimi ja rajas muutettu, lisätty koulu
KANKAANPÄÄ	Rautatieaseman alue	UUSI
KANKAANPÄÄ	Paattikosken myllymaisema	UUSI
KANKAANPÄÄ	Kankaanpään tori	UUSI
KANKAANPÄÄ	Justeerin asuntoalue	UUSI
KANKAANPÄÄ	Myllymäen asuntoalue	UUSI
KANKAANPÄÄ	Tupavainion asuntoalue	UUSI
KANKAANPÄÄ	Mettälänkankaan asuntoalue	UUSI
KANKAANPÄÄ	Rauhankadun omakotialue	UUSI
KANKAANPÄÄ	Uusi hautausmaa	nimi muutettu
KANKAANPÄÄ	Musiikkiopisto	UUSI
KANKAANPÄÄ	Kankaanpään kaupungintalo, Hallituskatu 1	Mainitaan virastokeskus ja taidekoulu
KANKAANPÄÄ	Asevelikylä, Lohikko	Uudisrakennettu -poistetaan
KANKAANPÄÄ	Karvianjoen kulttuurimaisema	yhdistetty Luomaniemi
KANKAANPÄÄ	Niinisalons varuskunta-alue	Kohde laajennettu, lisätty kohteita
KIIKOINEN	Tervahaudan kulttuurimaisema	Alue laajentunut, nimi muuttunut
KOKEMÄKI	Ahvenuksen kylä	UUSI
KOKEMÄKI	Tulkkilan koulut	lisätty uusi koulu 1950-l
KOKEMÄKI	Vanha Tulkki	UUSI kohde
KOKEMÄKI	Teljän kauppapaikka sekä Pyhän Henrikin saarnahuone ja muistokappeli, Ylistaro	laajennettu
KOKEMÄKI	Kauvatsanjoen kulttuurimaisema välillä Rutuna-Lievikoski	Lis: Rutunan kirkonpaikka
KOKEMÄKI	Risteen viljavarasto	UUSI
LAPPI	Kirkonkylän miljö	Liitetään Säästöpankin talo, meijeri
LAVIA	Lavian kirkonkylä	Laajennettu, yhdistetty
LAVIA	Aluskylän-Niemenkylän kulttuurimaisema	Yhdistetty 4 kohdetta
MERIKARVIA	Mäntylahti, Ylikylä	paikallinen
NAKKILA	Nakkilan kirkkomaisema	liitetty meijerimuseo, ym
POMARKKU	Forsbacka, Uusikylä	Paikallinen?
POMARKKU	Uusi-Tuunan aitat, Tuunajärvi	Paikallinen?
PORI	Kauppatori	UUSI, jossa mm. halli
PORI	Porin rautatieasema	UUSI
PORI	Impilinna ja Satulinna	UUSI
PORI	Päämäinen, VI kaupunginosa	Yhdistetty 3 kohdetta
PORI	Vanha hautausmaa ja vesitorni	Nimi muuttunut
PORI	Kaupunginsairaala	Liitetään veturitalli
PORI	Porin Tulitikkutehdas	Paikallinen?
PORI	Pihlavan vanha työväenasuntoalue	Rajausta laajennetaan
PORI	Uniluoto	Heinen huvila yhdistetty
PORI	Reposaaren lounaisranta	UUSI, yhdistetty London ja Junnilan puisto
PORI	Ämttö, Halsö	Paikallinen
PORI	Mustalahti, Haapasalo	paikallinen
PORI	Pohjansaha	ulottuu Merikarvian puolelle
PORI	Aittaluodon kerrostaloalue	UUSI
PORI	Tiilimäen asuntoalueet ja laitokset	UUSI
PORI	Messukadun alue	UUSI
PORI	Kotitien itäpuolinen asuntoalue	UUSI
PORI	Taikurinhattu ja Himmeli	UUSI
Pori	Herralahden pientaloalue	UUSI
PORI	Koivulan pientaloalue	UUSI
PORI	Uudenkoiviston esikaupunkiasutus	UUSI
PORI	Enäjärven koulu ja asuintalo	UUSI
PORI	Kartanonmäen omakotialue	UUSI
RAUMA	Kuumesairaala ja aluesairaalan alue, Uotilantie 2	Kohdetta laajennettu
RAUMA	Rauma-Repolan alue	rajausta supistetaan

RAUMA	III kaupunginosa, Urheilukatu, Saaristokatu, Rauhankatu ja Rautatienkatu ympäristöineen	Lisätty kohteita
RAUMA	Ent. Lönnströmin lähialueet	Lisätty alueita
RAUMA	Kokkovuori	paikallinen
RAUMA	Monnan kappeli. Monna	UUSI
RAUMA	Taipalmaan tuulimylly, Haapasaari	paikallinen
RAUMA	Susikarin kalamaja	paikallinen
RAUMA	Hirsikadun rivitaloalue	UUSI
SIIKAINEN	Penttilä, Hirvijärvi	Paikallinen
SÄKYLÄ	Säkylän kirkkoympäristö, Iso-Säkylä	srk-keskus ja pappila liitetty tähän, valtion virastotalo
SÄKYLÄ	Huovinrinteen varuskunta	UUSI
SÄKYLÄ	Lännen tehtaiden asuntoalueet	UUSI / liitetään Länsi-Säkylän päiväkotia
SÄKYLÄ	Rantatien funktionalistiset liikerakennukset	UUSI
SÄKYLÄ	Seurakunnan leirikeskus, Pihlava	UUSI
ULVILA(KULLAA)	Kullaan kirkko ja kirkonseutu	lisätään kunnantalo
ULVILA (KULLAA)	Varsannan aitta, Palus	paikallinen

9. MAISEMAN JA KULTTUURIYMPÄRISTÖJEN VAALIMISEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Vaikutusten arviointia tehdään koko maakuntakaavan suunnitteluprosessin ajan siten, että vaikutusten arviointi kulkee täydentyvästi läpi koko kaavaprosessin. Vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon maakuntakaavan tehtävä ja tarkoitus sekä aikaisemmin tehdyt selvitykset siinä laajuudessa, että maakuntakaavan toteuttamisen vaikutuksia voidaan arvioida riittävässä määrin.

Arviointia tehdään jo selvityksiä laadittaessa, jolloin mm. ollaan vuorovaikutteisessa yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa käsiteltävänä olevan teeman osalta. Selvityksiä laadittaessa hyödynnetään myös paikkatietoaineistoja (YKR-aineisto, maastotietokanta, kuntien kaava- yms. aineisto sekä muihin teemoihin liittyvät aineistot), joiden pohjalta on mahdollista arvioida kaavan toteuttamisratkaisujen vaikutuksia. Mikäli eri selvitysten perusteella esiintyy ristiriitaisia alueidenkäyttötavoitteita, perustellaan ehdotettu vaihtoehto vaikutusten arvioinnin kautta

Vuorovaikutus ja tiedottaminen sekä lausuntojen ja mielipiteiden käsittely ovat keskeisessä asemassa koko kaavaprosessissa. Satakuntaliitto järjestää mm. valmistuvien selvitysten esittely- ja vuorovaikutus-/ keskustelutilaisuuksia sidosryhmille teemoittain. Lausuntojen ja mielipiteiden käsittely on osa koko maakuntakaavan vaikutusten arviointiprosessia ja ne vaikuttavat omalta osaltaan maakuntakaavan sisältöön. Koko kaavan toteuttamisen yhteisvaikutukset arvioidaan kaavalle asetettavien sisältövaatimusten näkökulmasta ja raportoidaan kaavaselostuksessa. Tämän raportin teeman osoittaminen maakuntakaavassa edistää satakuntalai-

sen maiseman ja kulttuuriperinnön säilymistä ja niiden huomioon ottamista maankäytössä ja rakentamisessa.

Vaikutusten arvioinnin keskeisimpinä tarkoituksina on antaa lähtökohtia kaavalla määriteltävään alueiden käytön ohjaukseen, kuten esim. suunnittelu- määräysten tarpeeseen ja sisältöön. Vaikutusarvioinnin perusteella on voitava varmistua, että kyseessä oleva maankäyttömuoto voidaan maakuntakaavan osoittamalla, ympäristön kannalta hyväksyttävällä ja kestävässä kehityksen näkökulma huomioon otavalla tavalla toteuttaa.

Maakuntakaavassa osoitettavat maankäyttöluokittaiset aluevaraukset sekä niihin liittyvien määräysten ja rajoitusten vaikutukset kohdistuvat yksityiskohtaisempaan kaavoitukseen sekä muuhun viranomaisten harjoittamaan alueiden käyttöä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon

Kulttuuriympäristöä ohjaavien alueiden ominaispiirteitä korostavien ja ohjaavien osaluemerkintöjen vaikutuksia tarkastellaan seuraavassa taulukossa: Arviointi on rakennettu mahdollisuuksien ja uhkien muotoon, koska niin maankäytön suunnittelussa kuin muussakin alueellisessa kehittämistyössä yhdistyvät toisaalta mahdollisuuksien edistäminen ja toisaalta uhkien ehkäisy. Mahdollisuusosiossa arvioidaan eri maankäyttöluokkien toteutumisesta johtuvia myönteisiä vaikutuksia ja vastaavasti uhkaosiossa maankäyttöluokkien toteutumisesta tai joissain tapauksissa myös toteutumattomuudesta aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia.

MAANKÄYTTÖ- LUOKKA/ ALUEVARAUKSET

VAIKUTUKSET (MRA 1 §)

Ihmisten elinoloihin
ja elin-ympäristöön

Maa- ja
kallio-
perään,
veteen,
ilmaan ja
ilmastoon

Kasvi- ja eläinlajeihin,
luonnon
monimuotoisuuteen ja
luonnonvarhin

Alue- ja yhdyskunta-
rakenteeseen
yhdyskunta- ja
energiataluteen sekä
liikenteeseen

Kaupunkikuvaan,
maisemaan,
kulttuuriperintöön ja
rakennettuun
ympäristöön

MAHDOLLISUUDET / myönteiset vaikutukset

**VALTAKUNNALLISET,
MAAKUNNALLISET JA
SEUDULLISET
ARVOKKAAT MAISEMAT ,
KULTTUURIYMPÄRISTÖT
JA KOHTEET**

viihtyisälle ja
moniarvoiselle
elin-ympäristölle.

Perinnemaisemien ja
kulttuurimaisemien hoito,
ylläpito ja kehittäminen
edistävät luonnon - ja
kulttuurimaisemien
monimuotoisuuden
säilymistä.

maisemat turvaavat alueen
historiallisen
kerroksellisuuden
ominaispiirteet
yhdyskuntarakenteen ja
aluerakenteen
kehittämisessä.

Tuovat alueiden
erityispiirteet esiin ja
turvaavat niiden huomioon
ottamisen alueiden
käytössä.

Turvaavat perimätietojen
ja historian säilymisen
muuttuvassa
yhteiskuntakehityksessä
jälkipolville

Luovat edellytykset
Vaikuttavat hoitettuna -
myönteisesti ihmisten
elinoloihin,
elin-ympäristön
viihtyisyyteen ja
asukkaiden
juurtumiseen alueelle.

Kulttuuriympäristöt ja -
Tukevat alueen
elinkeinoelämän, yritysten
ja kuntien kilpailukyvyyn
vahvistamista.

Luovat alueen historiallisen
taustan ja tuovat tutkittua
historiaan pohjautuvaa
vetovoimaa alueeseen

UHAT / kielteiset vaikutukset

**VALTAKUNNALLISET,
MAAKUNNALLISET JA
SEUDULLISET
ARVOKKAAT MAISEMAT ,
KULTTUURIYMPÄRISTÖT
JA KOHTEET**

Hoidotta jäävät kohteet
tai asumattomat kohteet
heikentävät
asuin-ympäristön
viihtyisyyttä.

Maiseman- ja
kulttuuriympäristön
kohteiden hoito voidaan
kokea vaikeaksi ,
raskaaksi ja kalliiksi.

Hoitamattomuus alentaa
alueiden ja kiinteistöjen
taloudellista arvoa.

Kulttuuriympäristöjen
huonon hoidon taso ja
kohteiden häviäminen
köyhdyttää luonnon – ja
kulttuuriympäristöjen
kerroksellisuutta,
moniarvoisuutta ja
monimuotoisuutta.

kulttuuriympäristön sijainti
yhdyskuntarakenteessa
taloudellisesti eri
intressiryhmiä
kiinnostavalla paikalla
saattaa olla houkutus
rakennusmaan
kustannustehokkaammalle
käytölle ja sitä kautta
historiallisten kerrosten
häviämiseen alueelta.

Avoimen viljelyalueen
pirstominen
suunnittelemattomalla
rakentamisella saattaa
aiheuttaa taloudellisesti
raskasta panostusta ja
johtaa
yhdyskuntarakennetta
hajottavaan maankäyttöön.

Uuden ja vanhan
rakenteen
yhteensovittamisessa
voidaan mitätöidä sekä
olemassa oleva /
säilytettävä
kulttuuriperintö että uuden
kulttuuriperinnön
syntyminen
uudisrakentamisen
epäonnistumisen myötä
riittävän ohjausvaikutuksen
puuttuessa.

Kulttuurimaiseman
perusteena olevan
viljelyalueen metsittäminen
tai muu sulkeva käyttö
vaarantaa maisemakuvan
perusteiden muuttumisen

10. KESTÄVÄN KEHITYKSEN NÄKÖKULMA

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on (MRL §1) hyvän elinympäristön edellytysten luominen sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen edistäminen. Kulttuuriympäristön vaalimisella ja kehittämisellä

voidaan kestävä kehitys edistää seuraavien toimenpiteiden avulla suhteuttaen ne maakunta-kaavan sisältövaatimuksiin.

Ekologisesti kestävä toimenpiteet

- yhdyskuntarakenteen ekologinen kestävyys: olemassa olevan rakenteen ja rakennusten hyväksikäyttö
- mahdollisuudet liikenteen, energia-, vesi- ja jätehuollon järjestämiseen kulttuuriympäristöä arvostavalla tavalla
- ympäristöhaittojen vähentäminen siten, että rakennetun ympäristön materiaalit eivät tuhoudu (vrt. julkisivujen esteettiset ja materiaaliset haitat)

Sosiaalisesti kestävä toimenpiteet

- yhdyskuntarakenteen toimivuus, tuttuus, turvallisuus ympäristön hitaan muuttuvuuden ja sopeuttavan muutoksen sekä pysyvyyden kautta
- identiteetti ja yksilön oman identiteetin paikantamisen mahdollisuus historian kerroksien tunnistamisen kautta
- mahdollisuudet turvalliseen eri väestöryhmien kannalta tasapainoiseen elinympäristöön: iäkkäiden, nuorten ja lasten asuinympäristön pysyvyys, tuttuus ja monikerroksisuus
- elinkeinoelämän kilpailukykyyn lisääntymisen ja työvoiman saannin turvaamisen mahdollistaminen kulttuuriympäristön ominaisuuksien avulla tapahtuvan juurtumisen avulla.

Taloudellisesti kestävä toimenpiteet

- yhdyskuntarakenteen taloudellisuus: olemassa olevan rakenteen käyttö, eheyttävän rakentamisen sopeuttaminen kulttuuriympäristön mittakaavaan
- teknisen huollon järjestämisen taloudellisuus asuinympäristöjen eheyttämisen kautta kulttuuriympäristön ehdoilla: pienimittakaavaisuus, tiiviys maankäytön korkeatasoinen suunnittelu
- kuntien elinkeinoelämän edellytysten turvaaminen : viihtyisät . monikerroksiset asuinympäristöt, joiden avulla mahdollistetaan asukkaiden pysyvyys ja siten yritysten työvoiman saanti

Kulttuurisesti kestävä toimenpiteet

- alueiden omaleimaisuuden säilyminen
- mahdollisuudet turvalliseen, terveelliseen ja eri väestöryhmien kannalta moniarvoiseen ja – kerrokselliseen elinympäristöön
- maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaaminen työvoiman saannin kautta
- itseisarvona maakunnan kulttuuriympäristöjen ja – maisemien vaaliminen: kulttuuriympäristöjen säilyminen ja historiallinen kerroksellisuus

11. PROSESSIN KUVAUS

Tämä selvitys on laadittu Satakunnan maakunta-kaavan valmisteluaineistoa varten. Satakuntalaisen kulttuuriympäristön osoittaminen maakuntakaavassa tukee maakunnan kehittämisen tavoitteita niin ekologisen kestävyuden, elinkeinoelämän edellytysten turvaamisen kuin varsinaisen maiseman ja kulttuuriperinnön vaalimisen osalta.

Selvityksen lähtökohtana ovat Satakunnan seutu-kaavaa 5 varten laaditun "Satakunnan rakennusperinne" - inventointi (1990), sen päivitys ja täydennys hankkeen "Satakunnan rakennusperintö 2005" -tulokset sekä maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset valtakunnalliset inventoinnit.

Vuoden 2005 inventointi-työssä osallistuminen, vuorovaikutus- ja tiedottaminen järjestettiin hankkeessa ohjausryhmätyöskentelyn, kuntayhdysheikköiden välityksellä sekä lehdistötiedotuksen ja asiantuntijaseminaarin keinoin.

Satakuntalaiset kulttuuriympäristöt selvitystä käsitellään ja kommentoidaan maakunnallisessa kulttuuriympäristötyöryhmässä, maakuntakaavan

seuranta- ja arviointityöryhmässä sekä maakunta-kaavatoimikunnassa. Teemaraportti lähetetään tiedoksi ja mahdollisia kommentteja varten kuntien kaavoituksesta vastaaville.

Saatavan palautteen perusteella tehdään johtopäätökset mahdollisista muutoksista ja tarkistuksista maakuntakaavan valmisteluaineistoon. Hallinnolliset viranomaispäätökset tehdään kaavaprosessin edetessä maakunta-kaavatoimikunnassa, maakuntahallituksessa ja maakuntavaltuustossa.

Tässä selvityksessä on määritelty yksi maisema- ja kulttuuriympäristökohteiden merkintä- ja esittämistapa maakuntakaavoituksessa. Maakuntakaavan yleispiirteisyydestä ja mittakaavasta (1 : 100 000) johtuen merkintöjä on yleistetty ja tarkemmat alue- ja kohdeluettelot on esitetty kaavaselostuksessa sekä siihen liitettävissä indeksikartoissa. Tässä esitetyt ratkaisut täsmentyvät ja täydentyvät mahdollisten valmisteluaineistosta ja maakuntakaavaehdotuksesta saatavien palautteiden pohjalta.

12. YHTEENVETO

Maakuntakaavoitus on osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista suunnittelujärjestelmää. Maakuntakaava toteuttaa maiseman ja kulttuuriperinnön vaalimisen osalta valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, Satakunnan maakuntakaavalle asetettuja tavoitteita sekä teemaa koskevissa muissa maakuntatason suunnitelmissa ja ohjelmissa määriteltyjä strategioita ja hankkeita osoittamalla niiden maankäytölliset merkitykset, alueidenkäytölliset ratkaisut, vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen ja toteuttamisen edellyttämät varaukset.

Arvostettu maakunnan historia ja siitä osoitukse- na säilyneet hoidetut kulttuuriympäristöt ja -koh- teet ovat keskeinen tekijä Satakunnan maakun- nan, sen asukkaiden ja yritystoimintojen toiminta- edellytysten turvaamisen kannalta.

Satakunnan maakuntakaavassa osoitetaan mer- kitykseltään valtakunnalliset, maakunnalliset, seudulliset tai ylikunnallisesti arvokkaat maise- ma- alueet, kulttuuriympäristöt ja muinais-jään- nökset.

Lähteet

ESDP-asiakirja , 2000 Euroopan neuvosto

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999).

Museovirasto ja Ympäristöministeriö (2001): Rakennusperintömme, Kulttuuriympäristön lukukirja

Nordisk Ministerråd (2002): Kulttuuriympäristö ympäristövaikutusten arvioinnissa – opas pohjoismaiseen käytäntöön

Satakuntaliitto (2004): Satakunnan maakuntakaava. Tavoitteet, sarja A:272.

Satakuntaliitto, Satakunnan seutukaavan 5 selostus 2001

Suomen ympäristökeskus , alueelliset ympäristöjulkaisut n:o 14/1996: Jutila-Pykälä-Lehtomaa - "Satakunnan perinnetähtäimet"

Valtioneuvosto, 2001 , Kulttuuriympäristöstrategia

Valtioneuvoston arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 1998

Ympäristöministeriö (2000): Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000-julkaisusarja, opas 5, Helsinki.

Ympäristöministeriö (2002 a): Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa. Maankäyttö ja rakennuslaki 2000-julkaisusarja, opas 6, Helsinki.

Ympäristöministeriö (2002 b): Maakuntakaavan oikeusvaikutukset. Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000-julkaisusarja, opas 7, Helsinki.

Ympäristöministeriö (2003): Maakuntakaavamerkinnot ja -määräykset. Maankäyttö ja rakennuslaki 2000-julkaisusarja, opas 10, Helsinki.

Ympäristöministeriö 1992: Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet", Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, Maisema-aluejärjestelmän mietintö. Osa II: Arvokkaat maisema-alueet mietintö 66/1992.

Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, 1992: "Maisema-aluejärjestelmän mietintö, Osassa I: Arvokkaat maisema-alueet mietintö 66/1992"

Muut painamattomat lähteet

Heikkurinen – Montell, Tuula, Museovirasto (2005) : Seminaariesitelmä "Muinainen Satakunta ja maakuntakaava"

Putkonen Lauri, Inventointikertomus 2005, Satakunnan rakennusperintö 2005 -hanke

Satakunnan kuntien lausunnot Museovirastolle valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen uudelleen arviointikierroksella vuonna 2005.

Ympäristöministeriö, Museovirasto, Suomen kuntaliitto 25.10.2005 muistio

Valtioneuvoston päätös YM5/5222/2004. annettu 28.9.2006

SATAKUNNAN MAAKUNTAKAAVAN VALMISTELUAINEISTOA VARTEN LAADITUT ERILLISSELVITYKSET SATAKUNTALIITTOSSA 2004 – 2007

1) Maakunnan tarkoituksenmukainen alue- ja yhdyskuntarakenne

*Aluerakenne ja keskusverkko
Satakunnan kylät
Puolustusvoimien alueet*

2) Alueiden käytön ekologinen kestävyys

Satakunnan viher- ja virkistysverkko
Hiljaiset alueet

3) Ympäristön ja talouden kannalta kestävä liikenteen ja teknisen huollon järjestelyt

Liikenneverkko
Energiahuolto
Satakunnan merialueella tuulivoimalalle soveltuvien alueiden määrittely
Vesi- ja jätehuolto

4) Vesi- ja maa-ainesvarojen kestävä käyttö

Pohjavesi ja maa-ainestenotto
Turvetuotanto Satakunnassa

5) Maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaaminen

*Työpaikka-alueet aluerakenteessa
Matkailualueet*

6) Maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen

Satakuntalaiset kulttuuriympäristöt

7) Virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys

Satakunnan viher- ja virkistysverkko
Moottori- ym erityisurheilua varten varatut alueet
Matkailualueet

SATAKUNTALIITTO / ALUEIDENKÄYTTÖ 2007

KUNTIEN INVENTOINTITILANNE ELOKUU 2006 – SATAKUNTA

Inventointi ainoastaan paperimuodossa

EURA		Kauttua	1989
		Honkilahti	1994
		Hinnerjoki	1995
		Mannila	1996
EURAJOKI		Rannat ja saaristo	1995
		Vuojoki	
HARJAVALTA	Joen pohjoispuoli ja		
		Näyhälänniemi	1993
		Hiirijärvi	1996
		Joen pohjoispuoli	1996
HUITTINEN		Karhiniemi	1991
		Sorvola	
		Sampu	
KANKAANPÄÄ	Niinisalo		1988-90
		Venesjärvi	1993
		Vihteljärvi	1995
		Keskusta, Alakylä	1997
KODISJOKI		Koko kunta	1998-99
KÖYLIO		koko kunta	1980-luku – 2000
LAPPI		Lappi-Hinnerjoki –tielinja	1995
LAVIA		Alus-Niemenkylä	1995
LUVIA		Rannat ja saaristo	1995
		Sittlahti	1997
MERIKARVIA	Rannat ja saaristo		1993
		Keskusta	1998
		Tuorila	1998
NOORMARKKU	Koko kunta		1992-93
POMARKKU	Keskusta		1991
RAUMAN MLK	Kylät (ei rannikko)		1986-88
SIIKAINEN		Keskusta	1995
SÄKYLÄ		Koko kunta	1996-97
ULVILA		Friitala	1993
		Vanhakylä	1999
		Rantala	1993
		Ravani	1993
		Haistila	1995
		Suosmeri	2001

Inventointiaineisto tuotettu Wordilla tai muulla tekstinkäsittelyohjelmalla

EURA		Sorkkinen	2000
HONKAJOKI	Karviankokilaakso	1999-2000	
		Keskusta	2000
HUITTINEN		Keskusta	2006
KANKAANPÄÄ	Karvianjokilaakso	2001	
		Keskusta	2004-06
KARVIA		Kirkonkylä	2001
		Sarvela	2003
		Karvianjokilaakso	2005
KOKEMÄKI		Tulkki	2000
		Jokilaakso	2003 (aineistoa ei ole saatu)
		Peipohja	2003
LAVIA		Konimäki	2001
NAKKILA		Koko kunta	1992-93 (JetForm for Windows)
PUNKALAUDUN	Keskusta		2002
SIIKAINEN		Rannat	1999
ULVILA		Leineperi	2006

Käytetyt käsitteet

Maisematutkimusta tehdään useilla tieteenaloilla ja eri tutkimusotteilla. Tässä työssä on käytetty seuraavia VAMMI¹ -työryhmän määrittelemiä käsitteitä:

Arvokkaat maisema-alueet ovat ympäristöministeriön vuonna 1992 nimeämät ja valtioneuvoston vuonna 1995 vahvistamat maaseudun kulttuurimaisemat. Arvokkaita maisema-alueita on valtioneuvoston periaatepäätöksen luettelossa 156 aluetta.

Kulttuuriympäristö on käsite, jolla osoitetaan fyysisessä ympäristössä olevia kulttuurisia piirteitä historiallisessa asiayhteydessään ja osana laajempaa kokonaisuutta. Ympäristön kulttuurihistoriallinen ulottuvuus muodostuu sekä yksittäisistä arvokohteista että laajemmista yhteyksistä ja kokonaisuuksista. Se käsittää myös erilaisia kulttuuriympäristöjä muovanneita järjestelmiä ja rakenteita, jotka ovat syntyneet kun aikaisemmat sukupolvet ovat käyttäneet luonnonvaroja ja harjoittaneet elinkeinoja, järjestäneet toimintojaan, valtasuhteitaan sekä ajattelutapojaan. Näin ollen kulttuuriympäristö käsittää yhtä lailla laajat maisemakokonaisuudet mukaan lukien kaupunkimaisemat kuin pienialaisemmat kulttuuriympäristöt ja yksittäiset kulttuurihistorialliset arvokohteet.

Maisema on kokonaisuus, joka muodostuu ekologisista perustekijöistä, ihmisen tuottamasta kulttuurivaikutuksesta, niiden sisäisestä ja keskinäisestä vuorovaikutuksesta sekä kokonaisuuden silmin havaittavasta ilmiasusta, maisemakuvasta. Maisema on siten myös psykologinen ja sosiaalinen kokonaisuus. Psykologinen maisemäkäsitys korostaakin sitä miten ihminen kokee ympäristönsä.

Maisemaa voidaan tarkastella objektiivisesta, subjektiivisesta ja representatiivisesta näkökulmasta, joista ensimmäisessä tarkastellaan fyysistä maisemaa, toisessa yksilön kokemaa maisemaa sisältöineen ja kolmannessa maiseman erilaisia kuvaustapoja ja annettuja kulttuurisia merkityksiä. Arkikielenkäytössä maisemalla tarkoitetaan näköaistilla havaittavaa ympäristöä, usein kauempana näkyvää maisemaa.

Maisemakokemus syntyy, kun ihminen havainnoi ympäristöä ja muodostaa sen perusteella mielikuvia. Ympäristöä havainnoidaan pääosasiassa näköaistilla, jonka vuoksi maiseman visuaalinen ilmiasu on merkittävä maiseman laatua arvioitaessa.

Maisemakuva on maisemarakenteen visuaalisesti havaittava ilmiasu.

Maisemarakenteen perusosat ovat kallio- ja maaperä, vesi ja ilma. Näiden perusosien yhteisvaikutuksena syntyy kullekin paikalle sen luonteenomainen kasvupaikkatyyppi ja siihen sopeutunut kasviyhdyskunta ja eläimistö. Ihminen on aikojen kuluessa muokannut eri tavoin

---

¹ VAMMI-projekti, Helsingin yliopisto 2004

Kulttuuriympäristöjen arvottamiseen käytettyjä kriteerejä

Lähde: "Kulttuurihistoria suunnittelussa. Merkittävien kulttuuriympäristöjen huomioiminen seutukaavoituksessa." KIP, Norja.

Pohjoismainen ministerineuvosto (2002). Kulttuuriympäristö ympäristövaikutusten arvioinnissa - opas pohjoismaiseen käytäntöön. Nord 2002:5.

Ainutlaatuisuus - harvinaisuus

Kohde on ainutlaatuinen tai se on yksi harvoista tyyppinsä edustajista.

Alueellinen harvinaisuus

Kohde on harvinainen alueellaan. Se tulee säilyttää kulttuurihistoriallisen monimuotoisuuden ja edustavuuden vuoksi.

Paikallinen/alueellinen tyypillisuus

Maantieteellisesti tai luonnonoloista määräytynyt taikka alueelle kulttuurisesti ominainen

Edustavuus

Tyyppinä: maaseutu ympäristö, maatila, teollisuusympäristö

Ajanjaksona: kyläasutus, asemakylät, rakennustapa, tyyli

Maantieteellisesti: rannikon monitoimisuus, nummilaitumet

Toiminnallinen edustavuus

Käytön jatkuvuus tai edellytykset säilyttää se osana elävää ympäristöä.

Aitous, alkuperäisyys

Alkuperäisen tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin, tyylin tms.

ilmeneminen ja jatkuvuus kohteessa.

Säilyneisyys

Ominaisuus, joka liittyy sekä alueiden kulttuurihistoriallisiin rakenteisiin, mutta myös yksittäisten historiallisten kohteiden laatuun. Tätä kriteeriä käytetään muiden kriteerien rinnalla kaikkia kohteita arvioitaessa.

Historiallinen todistusvoimaisuus (lähdearvo)

Kohteen arvo historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä.

Identiteetti

Valtakunnallinen, alueellinen tai paikallinen.

Elämyksellisyys

Kohteen kyky herättää tiedollisia, tunnepohjaisia tai muita elämyksiä ja oivalluksia; kohde on ehjä kokonaisuus, jonka laatu on selkeästi havaittavissa ja koettavissa.

Kertovuus

Tämä kriteeri on läheinen sekä historialliselle todistusvoimaisuudelle että elämyksellisyydelle; sen vaikuttavuus voi perustua sekä ennalta omaksuttuun tietoon että voimakkaaseen ensivaikutelmaan

Monimuotoisuus, monipuolisuus

Ajallinen, toiminnallinen, arkkitehtoninen tai muu monipuolisuus.

Integriteetti, harmonisuus

Yhtenäinen, samaan toimintaan tai ajankohtaan, tyyliin tms. liittyvä kokonaisuus.

Yhteys luonnonoloihin

Kohteen rakentuminen paikallisten luonnonolojen yhteyteen tai muunlainen liittyminen niihin.